

Vidunderligt maleri har ligget gemt på et loft i 30 år

Den svensk-jødiske modernist Isaac Grünewald malede skønne billeder under Første Verdenskrig. Billederne var en modstand mod den antisemitisme, han oplevede. En smuk pointe på Gl. Holtegaard.

KUNST

MATHIAS KRYGER

Hoved i rosa lys - Isaac Grünewald og den dekorative expressionisme. Gl. Holtegaard til 6. august.

Det store maleri 'Land och stad' (1918) har ligget sammenfoldet på et loft på Skissernas Museum i Lund i Sverige i 30 år.

Med sit paradisiske motiv i venstre side og den industrialiserede by til højre hænger det nu bredt og tronende i den del af udstillingen på Gl. Holtegaard med den svenske modernistiske maler Isaac Grünewald, der rummer de mest vidunderlige af hans værker. Værket malet i 1910'erne.

Det var perioden, hvor Grünewald dyppede penslen i kraftig rosa og med fabulerende, løst og let håndled blandt andet malede 'Det syngende træ' (1915) i den stockholmske Berzelii Park, så træet ligner en kødblomst og et kropsligt svulmelegeme.

Det var perioden, hvor han i 1917 malede et ekspresivt billede på, af alle steder i verden, Fanø, hvor man ser et telt til omklædning og en vogn trukket af heste, så de fine og rige ferierende gæster kunne ankomme til vandet

uden at få alt for meget sand mellem tæerne. I forgrunden, allerede boltrende sig i bølgen, ses en muskuløs og solbrændt mand med anspændte skulder- og halsmuskler. Hesten på stranden stejler. Et lyn slår ned i højre side af billedet.

Fælles for disse malerier er, at de er malet i perioden under Første Verdenskrig, og at de på trods af deres lette og lyse modernisme bærer mørke spor i sig: kødblomster, et lyn, der slår ned på en dejlig badedag, og den for mørkede sol i det brede 'Land och Stad'.

Der bor en diskret understrøm af uhygge i de ellers så lysende og delikate billeder.

Men der er også fest dans og glæde. Se de to dansende i 'Josefs fristelse' (1916), hvor Josef frister med baller som nybagte krydderboller. Det er i billeder som dette, at man tydeligt fornemmer, at denne svenske maler var elev af selveste Matisse på dennes malerskole i Paris i årene 1908-11.

Disse billeder viser også den industrialiserede tids verden med massiv befolkningstilvækst i byerne som det dekorativt moderne og aldrig forbi-stret hårde billede af havnen i Stockholm set fra oven, 'Stockholmsbillede' fra 1917.

Det ligner noget, der kunne være lavet i forgårs.

Det samme gør det store maleri 'Det blå køket', ligeledes fra 1917. En kvinde med ildfarvet rødt hår sidder ved sit boudoir. Køkkenet er mennesketomt. Porrer ligger klar på køkkenbordet foran vinduet, der giver udsigt til noget, der ligner sommer og børn, som leger i haven.

Det er illustrativt moderne og næsten Noa Noa-agtigt 1980'er pastellidyllisk. Og ja, at sende en tanke fra det blå køkken til Matisses 'Det røde atelier' (1911) ligger lige for i måden, farverne danner rum og ikke rum på.

Mål for antisemitismen

Det er så god en malerisk retning, Grünewald har gang i her, naiv og mindre

■ Kigger man grundigt efter, kan man se, at Isaac Grünewald havde placeret en kvinde på køkkenbordet men senere malet hende over i værket 'Det blå køket' fra 1917.

Foto: Anna Bank

moderigtigt hidsig end de mere kantede konstrueret og ekspresive billeder, Grünewald også laver. Var han blot blevet på den vej, let og dansende som Marc Chagall.

Men som udstillingen viser, går han andre veje. Mere kantede og Cézanneagtige og egentlig bare lidt kedelige veje. Der findes ét køkkenbillede på udstillingen. Og kun ét enkelt 'Det syngende træ'. Det giver en underlig fornemmelse af, at Grünewalds kunst-

nerskab var ukoncentreret og lidt retningsforvirret.

Udstillingen på Gl. Holtegaard har ellers samlet det hele ved at klæde væggene i en smuk grøn farve og med et lækkert rosa gulvtæppe, som for at understrege den lethed, der ligger i hans værker, og for at tale den kontrast op, som er så lysende i hans tidligere værker.

Han har umiddelbart ingen grund til at male så let og lyst, som han gør, tiden og hans personlige historie taget i betragtning. Han var søn af en fattig jødisk emigrant, moderen, der var flyttet fra de russiske pogromer. Han var én i en søskendeflok på 13. Faderen forsøgte at gøre salg af antikviteter til en levevej.

Unge Isaac Grünewalds kunst krops-

liggjorde både et opgør med den svenske romantisme og samtidig, fordi han var jødisk, historien om den voksende antisemitisme i Europa og i det svenske samfund.

Isaac Grünewald var glad for pressen og skrev hyppigt læserbreve om kunsten. En dag, hvor han ikke var omtalt i avisen, var en spildt dag, sagde han, lidt i spøg, men sikkert endnu mere i alvor.

Han var bevidst om den kunstnerskikkelse, han selv opbyggede, og om den mytologi, der skulle til for at skabe kunstneren Isaac Grünewald. Samtidig var han også den svenske antisemitismes primære mål i den svenske presse i en længere periode. Så han betalte, sammen med hustruen gennem flere år, Sigrid Hjertén, en større pris

BLÅ BOG

Isaac Grünewald (1889-1946)

Svensk kunstmaler. Født ind i en jødisk familie i Stockholm.

1905-08 studerer han på Konstnärförbundets skole. 1908-11 elev på Académie Matisse i Paris.

Spiller en central rolle i modernismens gennembrud i Sverige. I 1916 udstiller han sammen med en større gruppe svenske kunstnere i Den Frie Udstillingsbygning i København, en udstilling bekostet af den danske kunstsamler Christian Tetzén-Lund.

end de fleste for at stille sig frem og til skue. Karikaturtegninger var der mange af.

Sigrid Hjertén var en også celeber svensk modernistisk kunstner, med et skrøbeligt sind.

Udstillingen antyder, at det dekorative, det lyserøde og det let dansende, midt i en kradsbørstigt industrialiseringsperiode med verdenskrig og voksende antisemitisme, er en modstandshandling. At der i skønheden findes en optimisme, som i virkeligheden er en våd klud i ansigtet på alle de haters, der gik omkring i det svenske samfund og gjorde nar ad denne maler og hans kunst.

Det er en smuk tanke. Og en påmindelse om, hvorfor vi skal have kunsthistorien fortalt igen og igen.

Smukt er det at betrede de bløde rosa gulve på Gl. Holtegaard, omgivet af skøn modstand.

mathias.kryger@pol.dk

Velfungerende opera om evigt liv, erotisk betagelse og mangel på følelser

Tjekken Leos Janáček's sjældne styrke som operakomponist kan nu opleves på den anden side af Øresundsbroen med danske sangere. Sat i scene af Det Kongelige Teaters operachef.

THOMAS MICHELSEN

OPERA

Sagen Makropulos af Leos Janáček.

Isenesættelse: Elisabeth Linton. Scenografi: Julia Hansen. Solister, statister og Malmö Operaorkester. Musikalsk ledelse: Patrik Ringborg. Malmö Opera. Til 3. maj. Sendes på P2 13. maj.

De er vilde med hende. Allesammen. Mændene falder for hende på stribe. Den unge kvindelige sanger er ved at opgive sin karriere, fordi Emilia Marty synger så vidunderligt, at hun aldrig vil kunne nå hende til knæhaserne.

Selv er den mystiske hovedperson i 'Sagen Makropulos' ligeglad. Ligeglad om hun knuser nogens hjerte. Ligeglad med, om de begår selvmord for hendes skyld. Bare ligeglad.

Handlingen i den tjekkiske operakomponist Leos Janáček's lille mesteropera fra 1920'erne er til at begynde med dunkel. En retssag, der har kørt i næsten et århundrede, er ved at finde sin afslutning. To familier strider om en arv i form af et gods.

Ind på scenen kommer den mystiske kvinde, Emilia Marty.

Hun ved det hele. Hvor man skal lede efter de dokumenter, der kan afgøre sagen. Hvilken skuffe i hvilket skab på godset, de ligger i. Hvad de stridende parter i retssagen

blev kaldt, da de var små, og hvordan det forholdt sig med deres forfædre. Det viser sig efterhånden, at Emilia har levet i mange år. Hundrevis af år, faktisk. Hemmeligheden ligger i en eliksir, der giver næsten uendelig ungdom, og mens mændene omkring hende falder i svime og kurtiserer hende, er det egentlig kun for at finde opskriften på eliksiren, Emilia Marty er dukket op.

Er det lykken at leve evigt? Det spørgsmål skrev forfatteren Simone de Beauvoir en roman om. 'Alle mennesker er dødelige', hedder romanen på dansk.

Temaet for Leos Janáček's sene mesteropera i tre korte akter, der nu kan opleves på operaen i Malmö, og som ikke varer længere end en biografilm, er præcis det samme som i romanen. Men operaen kom først.

Jo længere man lever, jo mere ligegyldigt bliver alting. Et selvmord? Endnu et? So what.

Men evigt liv giver eliksiren, som Emilias far opfandt, trods alt ikke, og i afdæmpet-ferske art deco-kulisser på drejescenen i Malmö ender Emilia med at dø for øjnene af publikum og sine forbløffede tilbedere.

Tiden bøjes

Det hele er løst enkelt scenisk set. Ingen falbelader.

Instruktøren er Elisabeth Linton, der er nytiltrådt operachef på Det Kongelige Teater i København, og Julia Hansen står for kulisserne, der aldrig viser mere, end handlingen kræver. Men hvor et ur ræser af sted.

Tiden bøjes i dette univers, hvor flere navne blandt sangerne er danske, og hvor heltetenoren Magnus Vigilius viser sit sikre greb som den ruinerede, selvmordstruede Al-

bert Gregor, for hvem retssagen er sidste chance for at undgå ruin.

Rundt om Agneta Eichenholz' kølige Emilia Marty, som vokalt lyser stærkest i højden, og Vigilius' desperate Albert Gregor med revolver i inderlommen er sangere på plussiden.

Barytonen Rodion Pogosssov eksekverer rollen som Gregors selvsikre, velhavende modpart Jaroslav Prus med bravur. Han er en mand med magt over tingene, mærker man, og i de mindre roller er både den danske tenor Mathias Hedegaard, hans svenske tenorkollega Bengt Ola Morgny, som i mange år sang på Det Kongelige Teater, og de øvrige vokalkræfter sikre og velplacerede.

'Sagen Makropulos' viser sig at hente sin mystiske titel fra Emilia Martys oprindelige, græske efternavn fra dengang, hun blev født, tilbage i århundrederne.

Siden har hun skiftet identitet mange gange. Ikke desto mindre er operaen om hende en kondenseret, ganske kort konversationsopera. Sangerne er i gang hele tiden, og selv om Janáček har komponeret, så Richard Strauss' blomstrende melodiføring bringes i erindring, spiller komponisten ikke publikums tid.

Orkestret i Malmö under dirigent Patrik Ringborg klarer vanskelighederne i Janáček's avancerede, kammermusikalske partitur uden nævneværdige problemer, og som eneste egentlige ekstravagance lader Linton Emilia Marty som lille pige gå igen. Måske ikke nødvendigt, men absolut velfungerende i en forestilling, der fortjener turen over Øresundsbroen.

thomas.michelsen@pol.dk

FÅ 20% RABAT HOS DILLING VARM FRA INDERST TIL YDERST

Økologisk, blødt og behageligt tøj og undertøj til hele familien

Kvalitet og fair produktion til gode priser er nøgleordene hos den familieejede virksomhed DILLING, som i mere end 100 år har produceret kvalitetstøj i økologisk merinould og økologisk bomuld. DILLING har gennem årtier finjusteret kvaliteten for at sikre, at du altid får et blødt og holdbart produkt uanset hvilket materiale, du vælger. Derudover bliver produkterne blandt andet behandlet på DILLING's eget svanemærkede farveri i Danmark.

Få mere ud af dit abonnement med Politiken Plus Rabataftaler
Log ind, læs mere og find rabatkoden på politiken.dk/plus/rabataftaler

POLITIKEN PLUS